

УДК 821.161.2-312.1Фукс(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.2/03>

Масло О. В.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Волкова І. В.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Юферова О. С.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ЛІТЕРАТУРНА РЕЦЕПЦІЯ ГЕНДЕРУ У ТВОРЧОСТІ КСЕНІЇ ФУКС

Стаття присвячена дослідженню здобутку Ксенії Фукс, творчість якої залишається непомітною на тлі знаних сучасних українських письменників, а відтак – малодослідженою. У статті з'ясовано художню модель фемінного та маскулітного письма в романах Ксенії Фукс «По той бік сонця. Історія однієї самотності», «Дванадцять сезонів жінки», «Дванадцять годин чоловіка»: осмислено фемінну та маскулітну концепції в соціокультурному контексті, представлену у творах К. Фукс; окреслено атрибутивні характеристики чоловічих та жіночих персонажів її романів, зіставлено їх із наявними стереотипами. Доведено, що, з огляду на пригнічене становище жінки в патріархально заангажованому соціумі, для К. Фукс світоглядно суттєвим є питання про право жінки на власне волевиявлення, життєвий вибір; письменниця однією з перших в постмодерній українській літературі відтворила психологічне відчуження особистості як типову особливість світовідчуття своїх сучасників. Експериментаторство мисткині позначилося на побудові нових форм гендерної взаємодії, а також у спробі психологічно обґрунтувати поведінку жінки залежно від її уявлень не тільки про своє біологічне «поле», але й про гендер, соціокультурне «поле». Відтак, авторка вербалізувала у творі насамперед внутрішні, духовні проблеми жіночої екзистенції. Проілюстровано, що сучасна жінка для Ксенії Фукс – це яскравий приклад постмодерного героя, який живе в часи великих змін. Тип жіночого світосприйняття відбиває специфічний досвід жіночої екзистенції, який не може не виявитися в стилістиці жіночої творчості. Багато жіночих образів відтворені в трагедійному контексті.

Концептуальний аспект «психологічні якості чоловіка, емоційний стан» у жіночій прозі містить характеристику ставлення чоловіка до жінки, його почуттів до неї, а у чоловічій прозі, як і в концептуальному аспекті «природно-фізичні якості» наголошено на силі, могутності, однак Ксенія Фукс наголошує на проблемах чоловіків. Маскулітний образ у художньому творі репрезентує чоловічу гендерну роль, яку авторка приписує персонажу, застосовуючи засоби художнього психологізму та поетики характеротворення; ця роль реалізується в системі інтерперсональних взаємин, контактів із соціумом, культурних впливів, у внутрішніх виявах особистості. Маскулітні образи розглядаємо як соціокультурні конструкти, що постійно зазнають змін.

Авторка порушила тему гендерної ідентичності, показала, що таке жити з гендерною дисфорією. Рівність статей для письменниці не означає їх біологічної ідентичності або ігнорування фізичних можливостей, психічних та психологічних характеристик.

Уважаємо, що Ксенія Фукс однією з перших письменниць сміливо втілила через художні образи сучасні європейські теми.

Ключові слова: гендер, екзистенційна першосутність, маскулітність, засоби художнього психологізму, поетика характеротворення.

Постановка проблеми. Сучасна українська література із розпадом Радянського Союзу заявила про себе потужними феміністичними наративами не тільки в художніх творах, але й у засобах масової інформації. Із 2019 року в офіційно-діловому стилі вживання фемінітивів було закріплено Новим правописом.

Кінець XIX – початок XX століття – феміністична революція в Україні, коли формується відповідне бачення жінки в професійному та сексуальному (еротичному) контекстах, відмінне від патріархальних настанов літератури середини XIX століття (жінка-покритка, мати, страдниця). Так, у драмах Лесі Українки концепція

жінки докорінно змінюється. Як своїм життям, так і творчістю письменниці довела, що жінка не слабка істота, а борчиня, яка, попри фізичну слабкість, може переймати стереотипні риси чоловіка: силу духу, залізну волю, мистецтво володарювати. Яскраво це виявлено в «Камінному господарі», «Кассандрі». Найкращі твори О. Кобилянської пов'язані з жіночою темою пошуку себе в патріархальному світі («Людина», «Valse melancholique»), Олени Пчілки («Три товаришки»). Жінка-мисливець – така концепція жінки вперше представлена в новелі І. Франка «Сойчине крило».

Револьюційні процеси внесли свої корективи й у розуміння фемінності в літературі. Жінкам вже не доводилося щось виборювати. Право на освіту, чоловічу роботу, боротьбу за революційні ідеали пліч-о-пліч з коханим, розкутість у поведінці, чоловічий одяг – усе це узаконює більшовицька ідеологія. Відповідно в літературі маскулінні та фемінні стереотипи зливаються й зазвичай заміщують один одного. Показовим є образ Гапки в новелі «Кіт у чоботях», образ Аглаї в романі «Вальдшнепи» М. Хвильового, Зини Тихменєвої («Дівчина з ведмедиком» В. Петрова-Домонтовича).

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття нарativi, сформовані попередніми митцями, трансформуються: жінка-берегиня сімейних цінностей (В. Шевчук «Дім на горі», О. Забужко «Музей покинутих секретів»), жінка-борчиня на тлі конкретних історичних подій (В. Шкляр «Маруся», О. Забужко «Музей покинутих секретів», В. Івченко «2014», Ю. Ілюха «Неболови», Люко Дашвар «Ініціація»), жінка, яка проходить через екзистенційні пошуки себе (І. Роздобудько, М. Матіос, Люко Дашвар, Є. Кононенко, О. Забужко, Н. Сняданко, С. Андрухович, Н. Гурницька, Г. Вдовиченко, К. Фукс, Н. Гуменюк та інші, літературознавчі праці В. Агеєвої, Т. Гундорової). Суттєво змінюється й тематика творів: табуйовані сексуальні питання, взаємини з часом, протиставлення світогляду жінки та чоловіка, проституція, торгівля людьми.

На противагу фемінним нарativeм, маскулінні рецепції, на нашу думку, залишаються переважно незмінними протягом ХІХ – початку ХХІ століття та формуються під впливом соціально-економічних, політичних і національних чинників.

На тлі вищезгаданих письменників творчість Ксенії Фукс залишається непомітною та малодослідженою, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стрімкий розвиток досліджень у контексті гендер-

ної проблематики можна спостерігати упродовж останніх років у різних галузях: комунікативна, соціокультурна, психологічна, літературознавча і навіть політична. На сьогодні фемінні нарative в літературознавстві переважають у дослідженнях (В. Агеєва [1, 2, 3], Т. Гундорова [8], С. Павличко [10], О. Башкирова [5], О. Забужко [9], О. Чайка, М. Кушнерова [14], К. Шмега [15, 16], Л. Шутяк [17] та ін.), на їхньому тлі маскулінні студії залишаються не такими популярними в Україні (О. Бабелюк, А. Марчишина [4], Т. Бурейчак [6], Л. Волошук [7] та ін.). Це пов'язано із «засиллям» патріархального не тільки в літературі, а й у різних царинах культурного та політичного життя.

Постановка завдання. окреслити художню модель фемінного та маскулінного письма в романах Ксенії Фукс «По той бік сонця. Історія однієї самотності», «Дванадцять сезонів жінки», «Дванадцять годин чоловіка». Мета зумовлює постановку таких завдань: осмислити фемінну та маскулінну концепцію в соціокультурному контексті, представлену у творах К. Фукс; окреслити атрибутивні характеристики чоловічих та жіночих персонажів романів К. Фукс, зіставити їх із наявними стереотипами.

Виклад основного матеріалу. Жіноча екзистенція – це поняття, яке характеризує жінку як унікальну сутність, яка втілює в собі духовну, психоемоційну неповторність особи.

Творчість Ксенії Фукс залишається малодослідженою, окрім поодиноких рецензій, ґрунтовного розгляду жіночої та чоловічої екзистенції на прикладі її трьох романів не проводилося.

«По той бік сонця» – автобіографічний роман, ідея написання якого народилась з гіркого досвіду письменниці. Героїнею роману авторка обрала жінку, яка прагне «вилікуватися», письменниця розкриває всю красу її духовного світу, тілесну довершеність, незважаючи на депресію. Першочергову увагу К. Фукс зосередила на внутрішніх й інтелектуальних, психологічних, духовних аспектах екзистенції психічно хворої дівчини. Один із таких аспектів – проблема збереження жінкою самототожності, суверенітету особистості.

Авторка показує, що причиною пригнічення прихованих людських можливостей є зневіра, відчай, страх, непорозуміння з близькими, неприйняття себе такою, яка ти є, а також кохання. Саме завдяки коханню з К. героїня стає особистістю, яка має свої думки й переконання, але в цих відносинах втрачається взаєморозуміння після погіршення самопочуття. З огляду на пригнічене ста-

новище жінки в патріархально заангажованому соціумі, для К. Фукс світоглядно суттєвим було питання про право жінки на власне волевиявлення, життєвий вибір.

Проблема екзистенційної першосутності розкривається через глибоку депресію головної героїні. Вона тотожна проблемі кращого життєвого вибору й реалізується як неприйняття жінкою патріархальним соціумом гендерних стереотипів та уявлень щодо психічних розладів.

Ксенія Фукс однією з перших в постмодерній українській літературі відтворила психологічне відчуження особистості як типову особливість світовідчуття своїх сучасників. Експериментаторство мисткині позначилося на побудові нових форм гендерної взаємодії, а також у спробі психологічно обґрунтувати поведінку жінки залежно від її уявлень не тільки про своє біологічне «поле» (sex), але й про гендер, соціокультурне «поле». Відтак, авторка вербалізувала у творі насамперед внутрішні, духовні проблеми жіночої екзистенції.

Індивідуальність образу головної героїні, особливість душевної організації розкрито через осмислення героїнею своїх почуттів, віку, характеру, соціального статусу, через відчуття себе відтепер уже в новій реальності: *«Але в мене в голові й досі буяли дивні думки й почуття, а ще – нескінченна туга. Чи я стану коли-небудь життєрадісною? Зараз у це важко було повірити»* [11, с. 146].

Відчуття, якими К. Фукс наділила жінку, що перебуває в психлікарні, глибокі й щемливі, не менш асоціативні, ніж чоловічі. Так, через страх, розгубленість, безпорадність у свідомості персонажів відлунювали спогади про попереднє життя.

Головна героїня, незважаючи на свій стан, спроможна була розуміти людей, відчувати їх на підсвідомому рівні. Водночас наодинці вона мирилася з відчуттям неподоланої самотності. Її екзистенційний вибір реалізовано через домовленість зі світом, усвідомлення власних помилок і рефлексій над власним минулим і теперішнім. В образі головної героїні письменниця інтелектуально й витончено розкрила складний і неповторний світ існування жінки, поклавши в основу сюжету думки, спогади, враження й відчуття жінки в стані депресії.

Отже, Ксенія Фукс відтворила екзистенцію головної героїні, яка перебуває в депресивному стані та лікується в психіатричній лікарні. Авторка розкрила чуттєвий, підсвідомий рівень дівчини, яку переслідують суїцидальні напади, окреслила причини та шлях подолання самотності та вихід до сонця.

У сучасній українській жіночій прозі актуалізовані проблеми гендерної ідентичності, табу йована сексуальна й національна проблематика, здійснена спроба реконструкції національної світоглядної парадигми. Ці тексти відверті, інтимні, автобіографічні, по-новаторському переосмислені.

Сучасна жінка для Ксенії Фукс – це яскравий приклад постмодерного героя, який живе в часи великих змін. Жінка – це не просто мати, берегиня родинного вогнища, це, перш за все, особистість, яка прагне задоволення своїх духовних потреб у саморозвитку та визнанні, прагне розуміння та любові.

Прикро усвідомлювати, що на пострадянському просторі образ сильної емансипованої жінки сприймається, як всемогутній коміксоїдний персонаж, а не як хтось реально існуючий.

Роман-епопея «12 сезонів жінки» Ксенії Фукс став інструментом європеїзації української літератури. Авторка «занотувала» сучасні ідеї в контекст європейського життя, поєднала ідеї сексуальної освіти, боротьби за права жінок із проблемами емігрантського життя та наслідками конфлікту на Сході України.

Натомість письменниця зламала поведінковий стереотип і в житті, і в творчості. Вона не лише пропонує «свого» героя, а й змінює фокус його зображення, акцентує увагу на повсякденному житті, тяжіє до зображення локальної історії (життя родини, найближчого оточення), відмовляючись від глобальних узагальнень.

Специфіка жіночої літератури полягає в зосередженості на внутрішніх почуваннях героїв, що зумовлюється як психологічно, адже жінці властива глибинна емоційність, так і зовнішніми обставинами, що частіше ставили жінку в позицію швидше почуттєвого сприйняття дійсності, ніж подієвого. Творці змушені компенсувати брак досвіду акцентуванням на внутрішніх почуваннях, тому жіночий дискурс тяжіє до емоційності, психологізму, сповідальності, суб'єктивізму.

Тип жіночого світосприйняття відбиває специфічний досвід жіночої екзистенції, який не може не виявитися в стилістиці жіночої творчості. Жіночі тексти активно пропагують альтернативну модель культури. Ідеологія свободи та принципи ненасильницької комунікації узгоджуються в ній зі специфічним типом емоційно чуттєвого переживання свого існування. У творах жіночої прози наявний особливий тип героя, який переживає світоглядну та психологічну кризу, у якій віддзеркалюється досвід існування сучасної людини.

Жінки змальовані авторкою з великою симпатією, індивідуалістки зі своєю історією. Усі жіночі образи відтворені в трагедійному контексті. **Софія**. Красива і чепурна, невсипуща в роботі, любить курити «Мальборо» та бути самотньою. Розкішна жінка, якою захоплюються чоловіки. Вона живе інкогніто і нещадно зникає, залишивши згадку в чоловічому серці. **Лера** – найтрагічніша серед жінок, бо психічний розлад харчової поведінки майже не знівечив її життя. Була вона «тонкою, обдарованою натурою, тактовною, доброю, з синдромом відмінниці та бездоганністю» [12, с. 36]. **Берта** – нове досягнення письменниці у вивченні сімейного насильства. Образ жіночої сміливості, кмітливості та занепокоєння.

Велика і надзвичайна тема – українська жінка і війна. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує образ Асі. **Ася** обожнювала море в серпні, цікавилась життям на фронті. Хлопці активно втручалися в її життя, відзначаючи її високу свідомість. Природний розум, оптимізм, життєлюбство, авторка наголошує на сміливості та чуйності дівчини та гордості за свою справу, коли допомагає хлопцям.

З кожним роком суспільство стає все більш фемінізоване, частіше порушуються теми в різних галузях життя про рівність статей. Знання про соціальні стереотипи має значення для рівного співіснування двох гендерів, а також для їх продуктивної та безконфліктної взаємодії, а вивчення гендерних стереотипів стає з часом все більш актуальним.

Образ **Кіри** викарбуваний під назвою «життя за планом». Жінка незалежна, ідеальна, бізнес-woman, у якої все тримається як треба, із незахмареним, як здавалося, особистим життям, але все змінюється через вагітність «не за планом» і дискримінації та безвідповідальності з боку потенційного батька дитини. Авторка висвітлила зміни емоційно-психічного стану Кіри в стандартному порядку: потрясіння, заперечення, гнів (розчарування), депресія, експеримент (спроба взаємодіяти з ситуацією), рішучість, прийняття та адаптація.

Отже, можемо зробити висновок, жіночі образи, відтворені у творчості К. Фукс, є уособленням найкращих рис української ментальності, а саме: духовності, людяності, чуйності, ніжності, гідності, доброти, турботи, любові до праці, почуття власної гідності, рішучості, сміливості, твердості, оптимізму. У кожній новелі змальовані подвиги жінки у відповідних життєвих обставинах.

Центральними характеристиками концепту «чоловік» у романі-епопеї «12 годин чоловіка» Ксенії Фукс є: природно-фізичні якості (зовнішні риси) та психологічні якості чоловіка, емоційний стан, рольові характеристики соціального стану, інтелектуальні здібності (внутрішні риси). В описах зовнішніх рис чоловіка в кожній з новел природно-фізичні якості гіперболізовано, наголошено на аспекті фізичної привабливості/непривабливості, охайності: «... Від нього не дуже добре пахло... Я пам'ятаю тебе іншим... Мужнім, доглянутим, я знаю. Власне через це я і не ходжу на пляж. Я жахливо виглядаю...» [13, с. 49].

Маскулінність притаманна чоловічій прозі, де переважно описується брутальність, грубість, чоловіки обмежені в психологічних якостях та емоційних проявах. Концептуальний аспект «психологічні якості чоловіка, емоційний стан» у жіночій прозі містить характеристику ставлення чоловіка до жінки, його почуттів до неї, а у чоловічій прозі, як і в концептуальному аспекті «природно-фізичні якості» наголошено на силі, могутності. Це можна пояснити тим, що для чоловіка визначальною рисою успішності є соціальний статус, роль у суспільстві, тоді як для жінки це є другорядним. Але попри це, Ксенія Фукс наголошує на проблемах чоловіків: *розлучення та право опікуватись сином, залежності (наркоманія, паління, алкоголізм, стероїди), швидкий метаболізм, трансідентичність (гендерна дисфорія), нав'язливий перфекціонізм, здорові стосунки та one night stand (міндер), неконтрольований підліток за кордоном (передозування та крадіжки), етнічність, психічні розлади військовозобов'язаного, інтимні стосунки з жінками поза шлюбом, смерть сина як вихід у нове життя*.

Маскулінний образ у художньому творі репрезентує чоловічу гендерну роль, яку авторка приписує персонажу, застосовуючи засоби художнього психологізму та поетики характеротворення; ця роль реалізується в системі інтерперсональних взаємин, контактів із соціумом, культурних впливів, у внутрішніх виявах особистості. Маскулінні образи розглядаємо як соціокультурні конструкти, що постійно зазнають змін.

Архетипи, культурні символи, що співвідносяться з чоловічим началом, також є невід'ємними атрибутами характеротворення маскулінних персонажів. Чоловічі архетипи, які використала Ксенія Фукс, є найтиповішими, але такими влучними.

На основі повторюваних у багатьох творах Ксенії Фукс символів та порівнянь можна укласти своєрідну порівняльну шкалу маскулінних та

антимаскулінних (фемінних) рис, які є репрезентативними для макросвіту романів авторки. До цього можна додати характерну особливість дилогії «12» («12 сезонів жінки» та «12 годин чоловіка») – макросвіт, у якому герої новел, як жінки, так і чоловіки, знайомі один з одним, перебувають у стосунках або просто взаємодіють. У кожній з новел можна зустріти знайомих персонажів та зіставити карту, хто з ким знайомий.

З огляду на довготривале радянське минуле, в українському суспільстві продовжують домінувати консервативні погляди на сприйняття ідей соціальної та гендерної рівності, а також дотримання раніше закріплених суспільством вимог до чоловіків, що формують навколо них так звану «чоловічу коробку». Незалежно від держави, релігії, майнового та соціального стану складовими «чоловічої коробки» є такі вимоги: не виявляти слабкості, не просити про допомогу або не визнавати свою нездатність у вирішенні проблемних питань. У такий спосіб чоловікам ще в дитинстві закладаються установки, яких вони повинні дотримувати усе своє подальше життя. Уважаємо, що за таких умов суспільство не цілком ураховує індивідуальність особи. Як наслідок, у чоловіків, що не спроможні виконувати функції в тій якості, яка нав'язана суспільством, або не мають підтримки серед близьких, є велика вірогідність виникнення «кризи маскулінності». «Криза маскулінності» пов'язана зі змінами в соціумі тих умов, що позначаються на становленні особи, і, як наслідок, складністю адаптації до них.

Повертаючись до рис маскулінності та антимаскулінності у наративах роману Ксенії Фукс «12 годин чоловіка», у структурі гендерної ідентичності достатньо виділити: *когнітивний (пізнавальний), афективний (оціночний) та конативний (поведінковий)* компоненти. Вони засвідчують, що важливою складовою гендерних характеристик є маскулінні (які традиційно приписують чоловікам: *рішучість, жорстокість, твердість, незалежність*) та фемінні (*поступливість, співпереживання, готовність допомогти*) риси особистості.

Гендерна ідентичність – це усвідомлення індивідом своєї статевої належності, переживання ним своєї маскулінності/фемінності та готовність виконувати визначену статеву роль. Усвідомлення своєї статі (її ідентифікація) визначається вченими як прийняття особою тих психологічних якостей та моделей поведінки, які суспільство приписує людям залежно від їх біологічної статі.

Ксенія Фукс порушила тему гендерної ідентичності у новелі «13:4 Час на щастя та любов»

(роман «12 годин чоловіка»). Авторка показала, що таке жити з гендерною дисфорією – бути чоловіком у жіночому тілі. Цікавим є ставлення оточення до Сімона, окреслення його антимаскулінних рис, прагнення до мрії та процес зміни його тіла під час гормональної терапії.

У сучасній науковій дискусії гостро критикується тема культурно встановленої статево-гендерної структури суспільства. У різних культурах соціальні ролі чоловіків та жінок – різні, а іноді й протилежні. Сімон достатню частину життя жив з відчуттям інтерсексуальності (неможливість однозначного трактування статі людини): *«Тоді я вперше усвідомив термін транссексуальності. Хоча сьогодні я все ж таки віддаю перевагу «трансідентичності»* [13, с. 88].

Сьогодні розуміння культурної конструйованості статево-гендерного стереотипу поступово еволюціонує від статевого деморфізму до статевого континууму. Саме цей перехід прожив пастор Сімон з дитинства.

Отже, авторка (є мешканкою Німеччини, звідки й Сімон), можливо, послуговувалася теоріями двох науковців Е. Еріксона та Дж. Міда. У розумінні Е. Еріксона ідентичність індивіда ґрунтується на відчутті тотожності собі, її безперервності у просторі й часі та усвідомленні цього оточенням. Концепція символічного інтеракціонізму Дж. Міда виходила із розуміння ідентичності як здатності людини сприймати свою поведінку в безпосередній єдності із самим життям, як єдине ціле, у якому «Я» є продуктом соціальної взаємодії, сприйняття індивідом самого себе. За цим принципом життя Сімона склалося так, як він хотів.

Уважаємо, що Ксенія Фукс однією з перших письменниць сміливо втілила через художні образи сучасні європейські теми. Вона долучає читача до прийняття та вивчення нового, і саме це дає надію тим, хто опинився в скрутному становищі, подібно до головних героїв «12».

Ще одна з найболючіших проблем, з якою стикаються чоловіки – гендерна дискримінація. Гендерна дискримінація відбувається, коли людина за ознаками статі зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами в будь-якій формі.

Наприклад, чоловіки та жінки мають мати рівні права у виборчому процесі, здобутті освіти, під час влаштування на роботу.

Але попри це, чоловіки стикаються з «німою» дискримінацією набагато частіше, ніж жінка. Зазвичай це трапляється з боку коханої дружини

в родині/у шлюбі. Цю прикریсть Ксенія Фукс розкриває в першій новелі «3:21 Час, якого завжди мало» (роман «12 годин чоловіка»).

Часто чоловіків роблять монстрами в сім'ях, і це висвітлюється набагато яскравіше, ніж навпаки, коли чоловік перебуває у безвихідному становищі й потерпає від монстра-жінки: через її неповагу, знущання, приниження, зверхність, надмірне запламування заради власної вигоди, обмеження прав.

Заради помсти жінка здатна на все, вона кожному невдачу оберне проти чоловіка й буде «згущувати фарби». Чоловіча дискримінація дуже глобальна проблема, яка постає гостро, і застарілі закони роблять чоловіків безпорадними. У дискримінації важливу роль відіграють гендерні стереотипи, якими зазвичай такі жінки й користуються: «жінка – мати, тендітність, а чоловік – робоча сила, гаманець з грошима». Це лише один з прикладів, над яким людству варто замислитися та урівноважувати права крізь гендерні стереотипи за справедливістю, адже зростає гендерна нерівність з додаванням сексизму.

Складовою загального принципу рівності є незалежність від статі. Стать є природною константою, що виражає сукупність анатомофізіологічних властивостей, за якими людина визначається як жінка або чоловік. Рівність статей не означає їх біологічної ідентичності або

ігнорування фізичних можливостей, психічних та психологічних характеристик. Відмінності не повинні негативно відбиватися на умовах життя чоловіків і жінок, спричиняти дискримінацію. Права людини – чоловіка і жінки, як і рівність між ними, потребують постійного захисту, охорони і зміцнення – на цьому й наголошує Ксенія Фукс у новелі «3:21 Час, якого завжди мало» (роман «12 годин чоловіка»).

Висновки. Отже, жіночі образи, відтворені у творчості К. Фукс, є уособленням найкращих рис української ментальності, а саме: духовності, людяності, чуйності, ніжності, гідності, доброти, турботи, любові до праці, почуття власної гідності, рішучості, сміливості, твердості, оптимізму. На основі повторюваних у багатьох творах Ксенії Фукс символів та порівнянь можна скласти своєрідну порівняльну шкалу маскулінних та антимаскулінних (фемінних) рис, які є репрезентативними для макросвіту романів авторки. До цього можна додати характерну особливість двології «12» («12 сезонів жінки» та «12 годин чоловіка») – макросвіт, у якому герої новел, як жінки, так і чоловіки, знайомі один з одним, перебувають у стосунках або просто взаємодіють.

Ксенія Фукс однією з перших письменниць сміливо втілила через художні образи сучасні європейські теми.

Список літератури:

1. Агеєва В. П. Основи теорії гендеру. Навчальний посібник. Київ, 2004. 535 с.
2. Агеєва В. Гендерна літературна теорія і критика. *Основи теорії гендеру: навчальний посібник*. Київ: Видавництво «К.І.С.», 2004. С. 426–445.
3. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ: Факт, 2008. 359 с.
4. Бабелюк О. А., Марчишина А. А. Концепція гендерної ідентичності у постмодерністському тексті: варіації на тему самототожності. *Лінгвістика тексту*. 2019. Т. 2. № 26. С. 4–11.
5. Башкирова О. Художня репрезентація жіночості в сучасній українській романістиці. *Слово і Час*. 2020. № 6. С. 72–85.
6. Бурейчак Т. Гегемонія чоловіків у пострадянській Україні: дискурси та практики. *Перехресні стежки українського маскулінного дискурсу: Культура й література XIX – XXI століть* / за ред. А. Матусяк. Київ: LAURUS, 2014. С. 43–68.
7. Волошук Л. Феміністичний дискурс прози Євгенії Кононенко. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки. Київ. 2017. С. 62–66. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141487426.pdf>
8. Гундорова Т. Транзитна культура: Симптоми постколоніальної травми. Київ: Грані-Т, 2013. 548 с.
9. Забужко О. Жінка-автор у колоніальній культурі, або Знадоба до української гендерної міфології. *Забужко О. Хроніки від Фортінбраса*. Київ: Факт, 2009. С. 152–191.
10. Павличко С. Фемінізм / упор. В. Агеєвої. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с.
11. Фукс Ксенія. По той бік сонця. Історія однієї самотності. Київ: Темпора, 2019 р. 224 с.
12. Фукс Ксенія. 12 сезонів жінки. Чернівці: «Книги – XXI». 2020 р. 240 с.
13. Фукс Ксенія 12 годин чоловіка. Чернівці: «Книги – XXI» 2022 рік. 216 с.
14. Чайка О. М., Кушнерьова М. О. Розуміння жіночої екзистенції у творах В. Вулф і Г. Лоуренса (на матеріалі романів «Місіс Деллоуей», «Коханець леді Чаттерлей»). Суми. 2020 с. 179–183 URL: <https://www.readcube.com/articles/10.30525%2F978-9934-588-90-7-49>

15. Шмега К. Дослідження маскулінності у літературознавстві: історія, термінологія, проблематика. *Південний архів : Філологічні науки : зб. наук. праць*. Херсон : Херсонський державний університет, 2017. № 68. С. 149–153.

16. Шмега К. Дослідження маскулінності у літературознавстві: історія, термінологія, проблематика. *Поетика художнього тексту : матеріали всеукр. наук. конф., присвяченої 100-річчю Херсонського державного університету*, м. Херсон, 19 трав. 2017 р. Херсон, 2017. С. 67–69.

17. Шутяк Л. М. Гендерний аспект сучасної української літературної журналістики: жіночий вимір. *Наукові записки Інституту журналістики*. Том 53. Львів. 2013. С. 45–50

Maslo O. V., Volkova I. V., Yuferova O. S. LITERARY RECEPTION OF GENDER IN THE WORK OF KSENIYA FUCHS

The article is devoted to the study of the works of Ksenia Fuchs, which remain invisible against the background of well-known modern Ukrainian writers, and therefore understudied. The article clarifies the artistic model of feminine and masculine writing in the novels of Kseniya Fuchs “On the other side of the sun. The Story of One Loneliness”, “Twelve Seasons of a Woman”, “Twelve Hours of a Man”: meaningful feminine and masculine concepts in the sociocultural context, presented in the works of K. Fuchs are understood; the attributive characteristics of the male and female characters of her novels are outlined, and they are compared with existing stereotypes. It has been proven that, given the oppressed position of women in a patriarchally engaged society, for K. Fuchs, the question of a woman’s right to self-expression, life choice is essential from a worldview; the writer was one of the first in postmodern Ukrainian literature to reproduce the psychological alienation of the individual as a typical feature of the worldview of her contemporaries. The artist’s experimentation affected the construction of new forms of gender interaction, as well as an attempt to psychologically substantiate a woman’s behavior depending on her ideas not only about her biological “field”, but also about gender, socio-cultural “field”. Therefore, the author verbalized in the work primarily internal, spiritual problems of female existence. It is illustrated that a modern woman for Kseniya Fuchs is a vivid example of a postmodern hero who lives in times of great change. The type of female worldview reflects the specific experience of female existence, which cannot fail to appear in the style of female creativity. Many female images are reproduced in a tragic context.

The conceptual aspect “psychological qualities of a man, emotional state” in women’s prose contains a description of a man’s attitude towards a woman, his feelings for her, and in men’s prose, as well as in the conceptual aspect “natural and physical qualities”, emphasis is placed on strength, power; but Kseniya Fuchs emphasizes the problems of men. The masculine image in the work of art represents the male gender role, which the author attributes to the character, using the means of artistic psychology and poetics of character creation; this role is realized in the system of interpersonal relationships, contacts with society, cultural influences, and in the internal manifestations of the individual. We consider masculine images as socio-cultural constructs that are constantly changing.

The author raised the topic of gender identity, showed what it is like to live with gender dysphoria. Gender equality for the writer does not mean their biological identity or ignoring physical capabilities, mental and psychological characteristics.

We believe that Kseniya Fuchs, one of the first writers, boldly embodied modern European themes through artistic images.

Key words: *gender, existential primacy, masculinity, means of artistic psychology, poetics of character formation.*